

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІРОНІЇ В РОМАНІ АРТУРО ПЕРЕСА-РЕВЕРТЕ “ТІНЬ ОРЛА”

Останнім часом зарубіжні [2; 3] і вітчизняні лінгвісти [8; 6] багато уваги приділяють вивченню поняття іронії, з'ясуванню її суті, оскільки намагаються інтерпретувати тексти авторів-постмодерністів. У дослідженнях на матеріалі таких творів дослідники розглядають іронію як стилеву рису тексту, яка може реалізуватися як в одному слові, так і в реченні чи абзаці і навіть в окремому тексті в обов'язковому контекстуальному оточенні [9; 6]. Іронія – це “спосіб мислення, який непомітно з'явився як загальна тенденція нашого часу” [3:10], тому сучасні лінгвісти вважають іронічність одним із чинників світосприйняття письменника.

К. Кербрат-Орекіоні зазначила, що іронія – це троп, який характеризується “двома властивостями, одна з яких має прагматичний характер (іронізувати означає глузувати з чогось предмета), а інша – семантичний (іронізувати означає сказати протилежне тому, що мається на увазі): іронія – це глум за допомогою антифразису або антифразис з метою глузування” [1:256]. “З цих двох компонентів іронії, семантичного і прагматичного, другий компонент превалює над першим: саме прагматичне значення іронії більшою мірою, ніж її семантична структура, “змушує нас інтуїтивно відчутти іронію” [2:120]. Отже, іронічний смисл має два плани – наявний і закодований, який для отримання інформації необхідно декодувати, а декодування прихованого смислу іронії здійснюється через контекст, який дозволяє правильно зрозуміти вихідну ціннісну орієнтацію суб'єкта іронії [5:71]. Під смислом ми розуміємо “інформацію (зміст), плінну в часі, варіативну, суб'єктивну, значною мірою залежну від особистостей, які користуються конкретною мовою” [4:346]. А контекст – це “сукупність формально фіксованих умов, при яких однозначно виявляється зміст будь-якої мовної одиниці” [7:46]. Саме через контекст реципієнт розуміє прихований смисл іронії і декодує внутрішню інформацію авторське послання.

Лінгвістичний аналіз текстового матеріалу роману “Тінь орла” дозволяє зробити висновок, що серед мовних засобів, що створюють імпліцитні іронічні смисли, в романі превалюють лексико-семантичні засоби, а саме каламбури. Основою гри слів є багатозначність слова, коли взаємодіють його прямі та переносні значення, унаслідок чого і виникає двозначність. Наприклад: “¿No queréis Fernando Yll? Pues que os aproveche. ¿Sabe Usted, Les Cases, que cuando lo tuve preso en Valencia y tardé algún tiempo a averiguar su estatura real por que si empre entraba en midespach oderodillas” (Пер: Ви хотіли Фернандо ЙІІ? І жте, хоч повилазьте. Знаєте, ЛаКас, коли я тримав його в полоні у палаці Валансе, я не одразу дізнався про його справжній зріст, тому що він завжди заповзав до мене в кабінет на карачках) [1:120]. В даному прикладі іронія полягає в прикметнику *real*, тлумачення якого не може бути буквальним. Словник Королівської Іспанської Академії дає таке визначення слову *real*: те, що має дійсне, справжнє існування; те, що належить чи стосується короля або королівської гідності, сану [10]. Як ми бачимо, існує можливість розширеної інтерпретації слова завдяки одночасній актуалізації двох словникових значень. Першим буквальним значенням словосполучення *estatura real* є справжній зріст, а переносним – королівський зріст. В іронічному виразі *tardé algún tiempo a averiguar su estatura real por que si empre entraba en midespach oderodillas* представлена смислова двоплановість слова, що є характерним для семантико-стилістичної організації мови роману. Об'єднавши буквальне і переносне значення слова *real*, автор висловлює своє іронічне ставлення до короля, зріст якого не можна визначити, оскільки він завжди в кабінет до Наполеона входить на колінах.

Іншим видом гри слів є каламбур, що будується на омофонних лексичних елементах: - словах, фонетично співзвучних, але з порушенням фонематичним образом і яскравим емоційним забарвленням з точки зору етимології цих слів: “Le Petit Caporal, El Pequeño Cabo, lllamaban los veteranos desu Vieja Guardia. Nosotros lllamábamos de otra manera. El Maldito Enano, porejemplo. O Le Petit Cabrón” (Пер: Le Petit Caporal, маленький капрал, так називали його ветерани старої гвардії. Ми називали інакше: Підлючий Карлик, наприклад. Або Малий Виродок) [1: 14]. Отже, схожість звуків французької лексеми *Caporal* (Капрал) та іспанської *Cabrón* (Виродок) не мають відповідності – смисловий зміст даної пари слів передає саркастичне, зневажливе ставлення автора до Наполеона. Іронічний смисл складається із фонетичної подібності французького та іспанського слів, далеких за семантикою і етимологією.

Третім видом каламбуру в романі є гра слів, побудована на паронімах: “... los del 326 no esperaban que les diera ayuda, ... Así, tal cual. Por lo que me acordaba. Mismamente como se fueran autómatas, Sire. – Autómatas, Murat – corrigió el Enano”. (Пер: ... іспанці із 326-го батальйону не чекали від нас ніякої допомоги... неначе вони були автоматні, Ваша Величність. – Автономні, Мюрат, – виправив його Карлик.) [1: 131-132]. Пароніми *autómatas* і *autómatas* мають загальний префікс *auto*, але не збігаються за семантичним значенням. Саме цей семантичний контраст і слугує основою гри слів. Доволі розповсюджена в романі іронічна зміна стійкого словосполучення (прислів'я, цитати) з метою створення нового протилежного значення. Трансформація прислів'я *Fiado de Dios y no corras* (На Бога надійся, а сам розум май) у *Fiado de los corsos y no corras* [1:20] призводить до зміни первинного значення і додає більшої

емоційності іронічному звучанню. Його використання у трансформованому вигляді (На корсиканців надійся, а сам розум май) спричиняє глузування і набуває нового, іронічного значення, протилежного первинному. Іронічний ефект виникає також як наслідок синтаксичної і фразеологічної контамінації, а також мовної контамінації іспанських та іншомовних слів: "...у blasfemóncorsoalgodeltiposapristidelaputtanadiDio, o quizáfueralasañadilamerdadiMilano" (Пер:...і він лайливо сказав на корсиканському діалекті щось на кшталт sapristidelaputtanadiDio, або, можливо, лайнова міланська лазанья) [1:14] (іт.); "brotóuncorodemondieus, sacrebleus у nomdedieus (Пер.: грянув цілий хор mondieus, ... у nomdedieus)[1:19] (фр.); "niochichorniatovarichniespaguettisenvinagre. (Пер.:ні очі чорні, товариш, ні спагеті в оцеті) [1:159] (рос.) Іншомовні слова в контексті іспанських слів є не тільки новими, але й несподіваними, вони створюють іншу інтонацію, тонко відтворюють емоційний бік функціонування іронії, яка міститься в іншомовних словах.

Гра слів, що будується на мовних парадоксах, використовується для створення іронічного ефекту. Парадокс – це вислів чи судження, що контрастує ізтрадиційною думкою або здоровим глуздом. Той факт, що основу іронії і парадоксу складає протиріччя, робить парадокс одним із поширених засобів висміювання дійсності. Парадокс займає певне місце в досліджуваному романі. "Porlomenos [...] seguimosvivos. Eraevidente. Seguíamosvivotodos, menoslosmuertos" [1: 137]. (Пер.: Принаймні ми все ще живі. Це було очевидним. Ми всі ще були живі, окрім мертвих.) Для передачі іронічних смислів на лексико-семантичному рівні авторвикористовує каламбури, які передають різні відтінки значень лексичних одиниць, здатних відобразити іронію за допомогою таких стилістичних фігур, як перифраз (General del Invierno [1:18] Пер: Генерал Зими), літота (No habíanadietan bajitoniconosombro tan enormeentodala Grande Armée. [1:148] (Пер: У всій Великій Армії не було жодного такого низенького із таким величезним капелюхом) порівняння, оксюморон, гіпербола, зевгма. Автор передає зневагу до наполеонівських генералів за допомогою оксюморону: "Unhermoso su-suicidio – murmuro conmovido el general Labraguette, sorbiéndosecondisimulounalagrime" [1:21] (Пер.: "Прекрасне су-самогубство, – схвильовано пробурмотів генерал Ширінка, вдаючи, що змахує сльозу). Частов романісприяє імплікації іронії такий мовний засіб, як зевгма:

"Yseñalóhaciaelvalleconundedoimperiosoimperial, elquehabiautilizadoparaseñalarlasPirámidescuandoaquellodeloscuarentasiglos o-enotroordendecosas – elcatredeMaríaValewsk" [1:19]. (Пер.: І тицьнув в бік рівнини вказівним та імператорським перстом, тим самим, яким показував солдатам на 40 століть, які дивляться на них з вершини пірамід, а Марі Валевській - в декілька іншій ситуації – на своє ліжко). Дієслово señalar містить пряме значення (рівнина) і переносне (ліжко). Обидва значення збігаються і утворюють зевгму. Також завдяки сильному перебільшенню утворюється гіпербола: "Eraelgesto quesiempreponiáparasaliren losgrabados y ganarbatallas, y soliacostarle a Franciaentre 5 y 6000 muertosy heridoscadavez" [1:44] (Пер: Це був жест, з яким його завжди малювали на картинах і з яким він вигравав битви, і який щоразу коштував Франції від п'яти до шести тисяч загиблих і поранених). Насмішка передається і за допомогою порівнянь, в яких люди уподібнюються тваринам (Eralientecomounchotojoven, у punto (Пер.: Він був хоробрий, як молодий козлик, але це і все.) [1:49].

Підбиваючи підсумок нашому дослідженню, можна зробити такі висновки: 1. Для вираження іронії автор використовує фонетичні, лексичні, синтаксичні засоби. 2. Серед мовних засобів, які беруть участь у вираженні іронії і створенні імпліцитних смислів, в романі превалюють лексико-семантичні засоби, а саме: а) Гра слів, основою якої є багатозначність слова (омоніми, омофони, пароніми); б) комічне перетворення сталого словосполучення (прислів'я, афоризму, приказки, цитати, і т.д.); в) гра слів внаслідок синтаксичних, фразеологічних і мовних контамінацій; г) гра слів як результат семантичного контрасту уживаних слів, який передається такими стилістичними фігурами, як порівняння, перифраз, літота, оксюморон, гіпербола, зевгма.

Використана література:

1. Kerbrat-Orrecchioni C. L'implicite. – Paris: Armand Colin, 1986.
2. Kerbrat-Orrecchioni C. L'ironie comme trope // Poétique. – 1980. – № 41. – P. 108-128.
3. Muecke D. C. The Compass of Irony. – L.: Methuen, 1969. – 269 p.
4. Бацевич Ф. Смысл: сущность и сферы вияву в мові. Вісник Львівського ун-ту. Серія філол. – 2004. – Вип. 34. – Ч. 1. – С. 346.
5. Калита О. М. Лінгвістична сутність іронії та семантичні механізми формування іронічного смислу / Оксана Калита // Українська мова, 2006. – № 2. – С. 67-74.
6. Калита О. М. Мовні засоби вираження іронії в сучасній українській малій прозі: дис. канд. філол. наук: 10.02.01 / Національний педагог. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2006. – 220 арк.
7. Колианский Г. В. О природе контекста // Вопросы языкознания. – 1959. – № 4. – С. 46.
8. Походня С. И. Языковые виды и средства реализации иронии. / С. И. Походня. – К.: Наукова думка, 1989. – 128 с.
9. Ризель Э. Г. Стилистика немецкого языка / Э. Г. Ризель, Э. И. Шендельс. – М.: Высш. шк., 1976. – 316 с.
10. <http://rae.es>

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Perez-Reverte A. Lasombradeláguila. – Madrid: Santillana Ediciones Generales, S.L., 2004. – 174 p.

Аннотация

Статья посвящена изучению лингвистических средств выражения иронии в романе испанского автора А. Переса-Реверте "Тень орла". Анализ языковых средств выражения иронии позволяет выявить доминирующую роль лексико-семантических средств, а именно каламбуров, в создании иронических смыслов.

Anotation

The article is dedicated to the research of the language ways of expression of irony in the novel "The Shadow of the Eagle" by the Spanish author A. Perez-Reverte. There were analyzed the language ways of expression of irony and the stylistic devices which are involved in the creation of implicit meanings, is determined the dominant role of lexical-semantic resources, namely puns, in the creating of an ironic sense.

УДК: 37.013.74:378.015

Бригинська О. М.

НАВЧАННЯ ТА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ В УНІВЕРСИТЕТІ БУФАЛО

Творчість та креативне вирішення проблем грають дуже важливу роль в навчально-педагогічному процесі та взагалі в сьогоденній сфері праці. Професійні успіхи дуже пов'язані з умінням оволодіти креативністю, оперувати як людина, що творчо вирішує проблеми, привносить інновації та нові зміни у життя. Необхідність у людях, що здатні справитись та правильно скерувати зміни в своєму житті та житті установи чи організації стає чи не найбільш очевидною.

Міжнародний центр та факультет вивчення креативності в американському університеті Буфало штату Нью Йорк (International Center for Studies in Creativity, Creative Studies Department at Buffalo State University of New York) на сьогодні є єдиним в світі, що пропонує програми з розвитку креативності для підготовки спеціалістів та магістрів наук (Graduate Certificate Program, Master of Science Degree Program) з цього профілю для усіх бажаючих, педагогів й людей різних професій, з усього світу. Креативні підходи та техніки, яким тут навчають, досить широко та успішно використовуються у власному житті та в різних сферах як педагогіки, так і бізнесу та підприємства, про що свідчать випускники цього факультету та успіхи й значні досягнення у провідних світових компаніях і організаціях, де користуються послугами спеціалістів-випускників у цій галузі творчого й нового вирішення проблем.

Міжнародний центр вивчення креативності в університеті Буфало має більш ніж 40-літню традицію дослідження, розвитку та викладання у сфері креативності та лідерства змін, надаючи можливість професіоналам набути необхідні навички, щоб стати лідерами трансформації в своїх організаціях та громадах. З 1967 року цей центр-факультет має міжнародну репутацію унікального осередку, що готує студентів, творчі групи, команди й організації аби стати більш ефективними, творчо мислячими суб'єктами діяльності та навчати інших цим навикам. Як піонер у вивченні креативності, а також як міжнародний центр з розвитку інтелектуально-творчих здібностей, цей центр також слугує буфером з накопичення та розповсюдження інформації щодо новітніх досягнень у сфері творчості, креативного вирішення проблем, креативного лідерства та креативної педагогіки.

Поєднання обов'язкових та елективних курсів в вищезгаданих програмах навчання робить їх ідеальними для педагогів, які бажають професійного та особистісного самовдосконалення та покращення своїх знань й навичок. Обов'язкові курси дають студентам можливість ефективно розвивати практичне лідерство, підвищувати кваліфікацію, якість навчання/викладання та набувати навичок вирішення проблемних ситуацій. Елективні курси дозволяють студентам сконцентруватися на отриманні знань та навичок в інших сферах спеціалізації (економіка, педагогіка, психологія тощо).

Викладачі факультету з вивчення креативності в університеті Буфало обрали для ефективного оцінювання знань та вмінь своїх студентів вже добре відому модель креативності, яку розвинула й допрацювала одна з засновників та викладачів цього факультету Доктор Рут Нолер та важливість елементів якої підтримують у своїх дослідженнях такі видатні вчені, як Тереза Амабіль, Дін Сімонтон та Роберт Стернберг. Ця модель відображає взаємодію між ключовими змінними величинами, що зумовлюють креативну поведінку через деякий час:

**Креативна поведінка = f відношення (Знання x Уява x Оцінювання)
Creative Behavior = f attitude (Knowledge x Imagination x Evaluation)**

За цією моделлю, креативність є функцією взаємодії трьох ключових елементів: знання, уяви та оцінювання. Знання відносять до фундаментального розуміння своєї справи та поля досліджуваної проблеми. Уява пов'язується з гнучкістю та оригінальністю мислення, або ж підходом людини до проблемної ситуації чи можливостей її вирішення. Оцінювання ж відноситься до здатності обирати, розвивати та удосконалювати ідеї, рішення чи думки, що найбільше підходять для вирішення проблеми. Нарешті, Нолер відмічає, що відношення особистості, тобто її мотивація й відкритість до нового, є ключовою рушійною силою в визначенні ступеню отримання корисного від своїх знань, уяви та